

ئەدەبى زارەكى كوردى، لە رەھەندى سورىاليزمەوہ

(بەيتى "مەم و زىن" و "شىخ فەرخ و خاتوون ئەستى" بە نموونە)

ھادى ھەبىبى
(بۆکان)

بۆ پېناسە و دەستنىشان دەكرى. وپژەى ھەموو گەلانى جىھان بە زارەكى و نووسراوھىيەوہ، راستىيەكەى ھەم دەرفەتتەن بۆ نوپىكردەنەوہ و گەشەپيدانى بىرى نەتەوھىيە و ھەمبەش دەرفەتتەن بۆ سەرھەلدانى فېرگە جىاوازەكان كە لە رەھەندى تىورىكى رەخنەى ئەدەبى و ھزرىدا دېنە ناراوہ. خودى ئەو پەل ھاوېشستەنە ھزرىيەش، بەرە بەرە دەبىتتە بايەخگەلتىكى نەتەوھىيە كە لە داھاتوودا وەك بزاقىكى مۆدېرن، مەبەستى فەرھەنگى زارەكى و نەرىتى لەگەل بەرژەوھەندى نوپى ئىنسانىدا گرى دەداتەوہ. لەوھش گرنگتر و لە ئاستىكى بەربلاوتردا، بابەتگەلى ئەدەبى پۆلى سىستەم و شىوازىكى دامەزراندنى پېتوھەندى لە ئەستۆدايە كە لە رەھەندىكى ھاوبەشى جىھانىيەوہ، ئازارى مەزھەبەتە دەخاتە روو. موختارى لە كىتەبى (انسان در شعر معاصر) دا دەلى: «ئەزمونى نووسەر و شاعىر و ھونەرمانەندانى جىھان، جەخت لەسەر ئەو راستىيە ھومىد بەخشە دەكەن كە ھونەر و ئەدەبىيات، ئاقارى سەرھەكى و شىواى لىك نرىك كەردنەوھى مەزھەبەت و سازدانى دىالوگ و پېتوھەندى راستەوخۆى ئىنسان لەگەل يەكتەرە». (مختارى، ۱۳۷۸: ۱۶۸). بىجگە لەوہ ھەلبىزاردنى ھەر ژانىكى ئەدەبى لە لايەن نووسەرەوہ، لە پىوستىيەكانى سەردەمى خۆيەتى و ھەر چاخىك بە

كورتەى وتار: قوناعى ئەدەبىياتى زارەكى، تەنىيا تايبەتى نەتەوھىيەك نىيە و بە كەردەوہ ئەم شىوازە لە ئەدەبىيات، گەلىك ئوستووورە و باوەر و ئايىن و چىرۆكگەلى پالەوانىيەتى تايبەت بە نەتەوھى خۆى لە خۆ گرتوہ. خالى شىواى سەرنج ئەوھىيە كە ئەم چەشنە ئەدەبىياتە، بنچىنەيەكى قوولى ھزرى بۆ قوناعى نووسراوھىيە دارشتووہ و زۆرىيە ئەزمونەكانى ئەدەبى زارەكى، ھەر ھەمان كە دواجار بە شىوازىكى مۆدېرن لە ئەدەبى نووسراوھىيەدا رەنگ دەدەنەوہ. ئەم وتارە ھەول دەدا ھەندىك لايەنى سورىالى لە نمونەگەلىكى ئەدەبى زارەكى كوردى بە دەستەوہ بەدات كە ئەو نمونانە ئىستا وەك سامانىكى ئەدەبى نەتەوھىيە سەير دەكرىن و ھاوكات لەگەل ئەوھشدا، لە زۆرىيە دەقە نووسراوھىيەكانى ھاوچەرخدا، بوونىكى ئەكتىف و بەرچاويان ھەيە.

چەمكە كلىليەكان: ئەدەبىياتى زارەكى، ژانىرى ئەدەبى، سورىاليزم، ئاشنايى سرىنەوہ، سەمبۆلېزم. **سەرھەت:** پىكھاتەى دارىژراوى ھەموو بابەتتەكى ئەدەبى، لە ئاسايىترىن قوناعى خۆيدا، بۆ ھەول جار لە بىرمەندى مەزھەبە سەرچاوہ دەگرىت و ئەوہ لە ھەنگاوى دوايى و لە گشتىيەتى خۆيداىە كە مەكتەبىكى رەخنەيى

فیرلین

پیتی لیها تووی و هه لکشانی هزری تاییهت به خۆی، ژانریک له ژانره کانی ئەدهبی دهخوایێ که له گهڵ رابوردوی خۆیدا پهنگه به تهواوی جیاوازی بی. ئەم په یقهی (هیدیر دوبرو) که دهلی: «خودی هه لێژاردنی قالبیکی ئەدهبی - به تاییهت قالبیکی جێ که وتوو - ئاماژه یه که به پزیزگرتن له قوئاغ، یان مه کته بیکی رابوردوو». (هدر دوبرو، ۱۳۸۹: ۲۰). راستیه کهی ئەم په یقه سهلمینهری ئەم راستیه یه که نوێخواری و نوێبونهوه، به مانای پشت کردن له ئەدهبیاتی رابوردوو نییه، به لکو به پیچه وانوه، هه ژۆره چه شکانندن، یان پیشه نگیه تی هونهری، له درێژه و گوورانی هزری هونهری بهر له خۆیدا یه و ئەرکی مرۆقی نوێخواز، ده بیته هۆی خولقاندنی سیستمیکی تازه له هزر و زماندا. بۆ نمونه میژووی ئەدهبی شاعیرانی سه مبولیستی وهک فیرلین، رامبو و مالارمخ که پیشه رو و چه شکینی جوړیک تاقبکاری و نوێخوارییه کانی ئەدهبی کو تایی سه دهی نۆزه بوون، راستیه کهی چه شنیک له پیشه نگیه تی، که له په سه نایه تی شیعی بهر له خۆبانه وه سه رچاوه ده گرن.

۱- سوریا لیزم: رزگاری هزر

بزوتنه وهی سوریا لیزم که له مانیفیستی خۆیدا، زۆرتر

به واتای رزگاری و ده ربا زبونی هزر و له تاکامی شیدا رزگاری مرۆف پیناسه ده کری، له قوئاغی یه که میدا تیکۆشانیک هزرییه که برۆتۆن به ره گزی (ئه ندیشه) مسۆگه ری کرد. (ئه ندری برۆتۆن) ی فه ره نسی، جه ریانی هزر به راستیه کی به رزتر له ما ک داده نیت و به راشکاو ی ده لی: «هزر، به تیکۆشان ده توانی خۆی له به ندی مه نتیق و ئاوه ز ده ربا ز بکا». (سی. و. ای. بیگزبی، ۱۳۸۹: ۵۸). که وابوو به لای نووسه ری سوریا لیه وه، راستیه کان هه ره مان راستین که له زاتی ناخودئاگای مرۆفدا هه شار دراو و ته نیا له خه ون و خه یالدا یه که خۆبا ده بن و سه ره هه لده دن، به واتایه کی دیکه له مه کته بی سوریا لیزمدا، می شک له جیهانی راستی و ده ورو به ری خۆی داده بریت و خۆی ده سپی رته ده ست هزری ناخودئاگا.

دیاره هه ره به و بۆنه یه وه، گه لیک دنیا ی سوریا ل و خه یالی له چوارچیه ی هزردا ئه زمون ده کری، که وا وهی جیهانی هه ست پیکرا و راسته قینه ن. ئە گه ره گه زی خه ون و خه یال نه بی، دۆزینه وهی راستیه کان شتیکی دژواره و له هونه ری سوریا لیدا، خودی خه ون یه کیکه له که ره سه ته به رچاوه کانی گه یشتن به قوئاغی ناسیاری، هه ره ها هه لسه و تیکه ئیله ام به خشی هزره، که شوناسیکی جیاوازی و تاییهت له جیهانی ده ورو به ره به ده سه ته وه ده دا. (داد، ۱۳۸۲: ۲۹۸). سوریا لیزم وهک بزاقیکی هونه ری، له و بزاقه به رچاوانه یه که له جیهانی ئەدهب و له دوو مه ته ریزی جیاوازا، به ته واوی می شک له بوونی با به تگه ل و دیارده کان وه رده دات و چه شنیک مملاتی له نیوان هزری هونه ری و جیهانی راسته قینه دا ساز ده کا. له م جۆره هونه ره دا می شک به هه موو لایه نه کانییه وه، گیرۆده یه و هزریش به رده وام له گه ل دیارده کانی ده ورو به ری خۆیدا، خه ریکی به ره ره کانییه . راستیه کهی سوریا لیزم به ره خه گرتن له راستیه کان، به کرده وه بوو به راپه رینی ک که له زانستدا، بنه ماکانی دۆگماتیزمی له رزاند و له فه لسه فه شدا جیاوازی هه موو ئەو سیستمانه ی خسته روو که له نیو چوارچیه یه کی مه نتیقیدا ساغ بوو بونه وه. (سیدحسینی، ۱۳۸۱: ۸۲۲).

۲- تاشنایی سربینه وه و هونهری سوربالیزم:

ئامانجی سهرهکی ئەدهبیات له ههنگاوی ههوهلدا، تیکشکانی روانگی باو و دهرپین به شییوازی خهیاڵکرد و پینش گرتن به دوویات بوونهوهیه. دیاره به درتایی سهدی نۆزده، میژووی ئەدهبی زۆرتین سهرنجی به نیوهوۆک و بابەت (subject matter) داوه و به گشتی گرنگیهتی و تییبینی لهسهر فۆرم و پوآلت، شتیکی نامۆ بووه، ههر بۆیه له تاووتوکردن و پیناسهی فۆرمالیزمدا، فیکتۆر شکلوئیسکی جهخت لهسهر ئەوه دهکاتهوه که له ناوهزی چالاک و لیهااتوی مرۆفدا، بهردهوام پرۆسهی دوویات بوونهوه و عادهت، له جهرباندایه و ئیمهه مرۆف جیهانی دهووبهزمان به شتیوازیکی ناخودناگا و خوگهر ههستی پێ دهکهن، به بێ ئەوهی دهستمان به فامیکی قوول و راست له دیاردهکان و پینوهندی نیوان ئەو دیاردانه پابگات. له روانگی ئەو زماناسه روسیهیدا، زمانی شیعر و ئەدهبیات دهبێ له عادهت بترازیت و لهم بوارهدا بهرگریک ساز بکات، سهبارت بهوهی که جووری جیاواز له بۆچوون و روانینیکی سهربهخۆ و به پینچهوانهه عادهت، له مرۆفدا پینک بهینتی و له بنهتدا پینوسته که زمانی ئەدهبی و هونهری، خوئقیینهه شتگهلی سهیروسه مههه بێ، که وابو ئامانجی هونهر، ئالۆز کردن و تیک شتیوانی ئەو فامه خوگهر و ئۆتۆماتیکهیه، ههروهها راگویتستی ههستی بهرانبهه به دیاردهکانه، بهو شتیوازی که ههست پیندهکرتن، نهک بهو شتیوازی که دناسرتن و فام دهکرتن. (مکاریک، ۱۳۸۴: ۲۰۰). بزاشی سوربالیزم لهو رهههندهوه که خوئقیینهه شتگهلی سهیروسه مههه و پینکهنههری وینهگهلی پینچهوانهه عادهته، به چه شتیکی حاشاهه لنهگر له گه ل هونهری تاشنایی سربینه وهدا له پینوهندیایه. هونهری (تاشنایی سربینه وه)ش له خویدا خاوهنی فهلسهفه و په یامیکی وههیاه که به نامۆکردنی ئۆپژهکان و نااسایی کردنی نیوهوۆک، ته نانهت نااسایی کردنی جووری بهکارهینان و باوی واژه له زماندا، دهرهه تیکی نوێ دهقۆزیتته وه و به خوئقاندنی دهقیکی داهیننه رانه، سهرنجی بهردهنگ بو لای خوێ راده کیشی و زۆرتین دهسکهوت و بهههه، له خویندهوهی دهقی ئەدهبی به دهسته وه دههات.

۳- ئەدهبی زارهکی کوردی، له رهههندی ئوستوره ناسی

و سوربالیزمه وه:

ئەدهبی زارهکی کوردی، که به شتیکی بنهههتی و به بایههخی له ئەدهبی نه تهوهیی تهرخان کردووه، له ههقیقهتی خویدا خاوهنی بنه ماگه لیتیکی ئوستورهیی و سوربالییه، که به شتیوازیکی ههست پینکراو له دهروونی بهیته کوردیهکاندا رهنگ دههاته وه. ههلبهت ههر زۆر له مه وههه و له یۆنانی سهدی نوێ زاینیدا، بریک له چیرۆک و هۆنراوه هه بوون و گوتراون که به مانای تایبههتی، ویزه نه بوون، به لکو گیتراوهی رووداوهگی راسته قینهی میژوو بوون و له بنههتدا به شتیوازی زارهکی، له به رهیه که وه بو به رهیه کی دیکه گویتراونه ته وه، بۆیه ئوستوره له نهههتی یۆنانییدا، ههه وهک گیتراوهیه کی راسته قینهی میژوویی سهیر کراوه، ههه مییش چیرۆکیکی به تهوای داتاشراو و ناراست بووه که له ههه و خهیاالی شاعیر و نووسهه و هونهر مه ندانه وه سه رچاوهی گرتووه وه رگهیراوه. (پاینده، ۱۳۸۸: ۱۸۶).

ئەدهبی زارهکی کوردی، ئەدهههیتیکی رهسه نه که هههرووکی ئەو پیناسه و بۆچوونه ئامازه پینکراوه، دهکرتی تینیدا رهنگ بداته وه. بو نمونه (دم دم) میژوویه کی راسته قینهی پرکاره سات و به سه رههاتی ئەمهیرخانی برادۆسته، که گه مارۆدانی ئەو قه لایه راستیه که ی سه مهوێلک له بهرخۆدانه، یان (مهه و زین) چیرۆکیکی تاشقانه - نه ته وایه تی کوردیهه، که به هوی سه رنج راکیشی بابه ته که یه وه، چ له بواری تاشقانه و چ له بواری نه ته وایه تیدا، سه ره له نوێ له ئەدهبیاتی خانی و پیره میترد و هه ژاردا، به هه ندیک ورده کاری جیاوازه دارپیتراوه ته وه و له خویدا خاوهنی ئامانج و مه به سستیکی مه زنی نه ته وه ییه، یان (لاس و خه زال) و (ناسر و مال مال) له رهههندی دلداریه وه، زۆر لایه نی به رگری و تاشقانه ده خاته روو، ههروهها (برایۆک) بهیتهکی تراژیدیکی ئەویندارانهیه و گرنگ ئەوهیه که تینیدا زۆر به رتزه وه، باس له سولتانی ئیسته نبول دهکرت و پینشان دههات که ئەو بهیته له بواری میژوویه وه، تایبهت بهو قوناغهیه که عوسمانیه کان به سهه کوردستاندا زال بوون و دهسه لاتادارییان کردووه. (قۆچ عوسمان) یش ههه بهیتهکی که زۆرتتر میژوویه وه و رووداوی ناو بهیته که، له دواي دهسه لاتای عوسمانیه کان و کهم بوونه وهی هیزی

دهره به گایه تی نیخو، پرووی داوه. (جولندی) بهیتیکی تاییینییه و (باپیترناغای مهنگور بابی همزاغا) له و تراژیدییا نهیه که ده بی له خه سارناسیی چوارچیتهوی خه باتی نیشتمانی له میژووی کوردستاندا، وهک شوناسیکی نه ته وه بی سهیر بکری. بهم شیوازه ده بینین که هر کام له بهیته کوردییه کان که جیلوه به کی پرشنگدار له نه ده بی زاره کی کوردین، هر جارهی به چه شنییک له شوناسی گه له که یان ده دوتین و هم موویان به نیزام و هاوپیته ندیییه کی ده روونییه وه، هاوکات وینه به کی توکمه و به کپارچه له تیگه یشتن و پروا و بایه خگه لی نه ته وه بی به دهسته وه ده دن و تیشک ده خه نه سه ر گه لیک لایه نی رامیاری و کوومه لایه تی و میژوویی، له کوومه لگای کوردیدا.

۳-۱: مهم و زین و لایه نی سوریالی:

ئه و راستیییه کی مه کته بی ته ده بی و هونه ری سوریالیزی له سه ر ساغ بووه ته وه، هه مان کرده ی یاخی بوون له راسته قینه و بزگاریی هزر له ژیر ده سه لاتی تاوه ز و تیفکرینه. به واتایه کی دیکه کاتیک به رده نگ له گه ل ده قیکی سوریالیدا پرو به پروو ده بیته وه، سه رله نوئی له گه ل زاتی ناخودئاگای خویدا گری ده درتیه وه و پروداو و وینه گه لی ناو ده قه که، به چه شنیکی ته واو خه یالی و خه ون ئاسا، به بهر چاویدا تیده پهرن، هه ر بوئه له بیچم و شیوازی ده قیکی سوریالیدا، هه موو کات ئیمه له گه ل په ریشانییه کی هزی و پشت تیگردن و حاشاکردن له نیزام و سیستمیکی گونجاو و نه قلانی، پرو به پرووین. ئه و چه مکه ش له هه قیقه تی خویدا هه لقولا و له و باوه رده یه که جیلوه ی راسته قینه ی جوانی له پاش پرو خاندن و تیکشکاندی جیلوه ی رواله تیی جوانیدا خو یا ده بیته و به و بوئه یه وه راسته قینه یه کی سه رتر و که شف نه کراوترمان بو ئاشکرا ده کات. ئه وه ش په یامیکه که له به ره می هونه رمه ندانی سوریالیدا، به کرده وه نه زمون ده کریته و به ئاکام ده گات. به یتی (مه م و زین) له و شاکارانیه ته ده بیاتی زاره کییه، که له سه رانه ری پروداوه کانیدا، مملانیی نیوان دوو جه ربانی (چاکه) و (خراپه) ی تیدا بهرچاوه و به یتیکی وه ها کون و میژوویییه که به و ته ی ماموستا هیمن نیشانه ی تایینی زه رده شتی به ئاشکرا پیته دیاره. بوونی سی خوشک له

پرواله تی سی (په ری) دا که له ئاسمانه وه دینه سه ر زه وی، به لگه یه کی حاشاهه لنه گر بو لایه نی سوریالییه، که به رده نگ هه ر له سه رته ی به یته که دا، له گه لی پرو به پروو ده بیته وه:

خالق! هه ر نه توی له سه ر هه مووانه!

دینه پرووی زه مینی، سی په ری ده ته رلانه

له سه ر کوشکی کاکه مه می کوری برام پاشای

یه مه نی، ده یاندا سهیرانه

خالق! هه ر نه توی به ته نی!

سی په ری دینه پرووی وه ته نی

سهیرانان ده دن له سه ر کوشکی کاکه مه می، کوری

برام پاشای یه مه نی

خالق! هه ر نه توی له سه ره!

سی په ری له ئاسمانی حه وته مین به ستویانه له نگه ره

له سه ر کوشکی کاکه مه می، هه لده نیشتان ئه وه ر

ئه وه ره...

ئه و سی په ربیه که به یتیژ له هه ندیک شویندا به سی خوشکی گه وره و چکوله و نیوه نجی ناویان ده یا، بوونه وه رتیکی سه یروسه مه رن که هه ندیک جار (په ری) ن و هه ندیک جاریش خو یان به دیمه نی (کووترتیکی شین) ده رده هیتن و له سه ر کوشکی کاکه مه م، یان یایه زین هه لده نیشنه وه:

... خوشکی گه وره دووباره کوتی به خوشکانه:

«خوشکی، نه زت بیم به قوریانه!

ئه من جارتیکی ده گه ل په ریان، چرومه راوی چل شو و رۆژانه

له په ریان هه لده برام، له منی کرده وه کرپوه و بۆژانه

ریم سه ره و ده ر نه ده کرد، که وقه شاری چزیری بۆتانه

له سه ر کوشکی یایه زینی ده بووم میوانه

ده بووم به کووترتیکی شین، ده کونی په نجه راندا

هه لده نیشتم له سه ر ده لاقانه

ئه گه ر چاوی خۆم به یایه زینی هه لده یانانه

ئه و خاتونم دی، ئافتای کاکه مه می جوانه»

خوشکی چکوله کوتی به خوشکانه

«خوشکی، نه زوو بیم به قوریانه!

بلا ئیمه کاکه مه می هه لگرین، بیبهینه چزیر و بۆتانه

بزاین کاکه مه م زه ریفتره، یا یایه زین زیده جوانه؟»

له چیرۆکی ئه ویندارانه ی نیوان مه م و زیندا، ئه و سی په ربیه کاره کته رتیکی کارامه ن و له سه رجه می فه زا و

رووداوی نیو بهیته که دا، دهوړتیکی سه ره کی و سوربالی دهگپرن. وهک ناماژهم پتی کرد، بیجگه له وهی بۆ خوځیان بوونه وهرتیکی سه یروسه مه رهن، راستیییه که ی خاوه نی کورده یه کی سه هیرترن و ئه ویش ئه وه یه کهسه دوا ی قه رقه شه به کی زور له نیو خوځاندا، ئاوا ساغ دهینه وه که - وهک به زوری بیان هوی ئه و کور و کچه به یه کتر بنا سیتن - مه م له ولاتی یه مه نی هه لده گرن و به په نجه رده ده بیه نه ژوو ره وه و له سه ر ته ختی نووستنی زین رایده کی شن. خوځایه که هم بکه ر و هم خودی کرده وه که و هم میس سه رجه می ئه و قو ناغانه ی که به تایه ت له سه ره تا وه و له شتوازی چاوپیکه وتنی ئاشقانه ی مه م و زینه وه، به بۆنه ی ئه و په ربانه روو ده دن، هم مووی هه ر سه لمینه ری دۆختی سوربالین، که هه تا کۆتایی هاتنی ئه وینی نیوان مه م و زین و ئه و ته مسیله ی که به کره شو فار، که سایه تی شه رخوازی ناو به یته که، له دوا ی مه رگیاندا خو ی له نیوان گلکۆکه یاندا ده کاته دروو، هه ر درتیه ی هه یه :

... «لاوه، وهره لاره!»

ئه به له ی، شتی، ناقل ناته واره؟

ئه گه ر ده هاتیییه سه ر جیتی من، بۆچی له منت نه گپراوه؟

کاکه مه م ده لئ:

«خاتونێ چاوبه نگییه!

به هه ققی ئه و خولا یه ی بی شه ریکه، هه یچ شه ریکی له بۆ نییه!

ئهنه نه هاتومه سه ر جیتی تو به دزییه

ئیره ماله خو مه، ج ناگام له تو نییه»

کاتییک به رده نگ سه رنج ده داته ئه و وینانه، له هه قیقته تا هه ره وهک خه ون ببینی، هه مووی ئه و وینه و کاره سات و رووداوانه چه شنی خه یالیک به پیش چاویدا تیده پهن. پیشتریش هه ر جه خت له سه ر ئه و راستیییه کرا که رووداوی نیو دهقی سوربالی، زۆرتر وهک خه ون و خه یال ده چیت و ئه وهش راستیییه که به راشکاوی له م به یته دا، له لایه ن به یته یه وه ده خرته روو. په ری که هوی گه یشتنی مه م و زین به یه کن، راستیییه که ی بوونه وهرتیکی پیروزی سوربالین. وهک چۆن خودی مه م (کوری برایم پاشا) و به نگینه ش (کوری وه زیر) هه ردووکیان له سیوی به هه شت گوراون و بوونه وهرتیکی پیروزی. سیو، یان سیوی زپرن له کۆنه چیرۆکی

یونانییدا، به هره یه کی سه مبولیکن و له چیرۆکی راسپاردا یه تی هه راکلیسدا که به شوین دۆزینه وه ی سن سیوی زپرنیدا سه رگه ردانه، به هوی پرومیتۆسه وه دهستی به و سیوانه راده گا، که له باغیکی سیحراویدا و له به شی رۆژاوی جیهانه وه رواون و له لایه ن هه ژدیها یه ک به ناوی لادوون (Ladon) هه وه ئاگادارییان لی ده کری. (گرین، راجر لنسلین، ۱۳۸۷: ۱۴۴). ئه وینی مه م و زین به یه کتریش، هه ر له سه رجه مدا رووداویکی پیروزه و گه لیک ریشه ی هاوبه شی ئایینی و ئوستوو ری تییدا خوځایه. وهک مامۆستا هیمن له راقه و لیکۆلینه وه ی ئه و به یته دا ئاماژه ی پی ده کات، بوونی په ری له به یتی مه م و زیندا، به رده نگ وه بیر چیرۆکی سوله یمانی پیغه مبه ر له گه ل دیو و درنجان ده خاته وه، که ته ختی (به لقیس) ی ده هینه خزمه ت و ئه وهش له ئایه تی ۳۹ و ۴۰ ی (سووره تی نه مل) له قورئانی پیروژدا، به ته سه لی ئاماژه ی پی کراوه، هه ره ها ئه و به شه له به یته که که مه م و به نگین بۆ یه که مین جار، چاویان به تیشکی خو ره تا و ده که وئ، سه ربان سوور ده مینئ و به (خودا) ی ده زانن. دیاره ئه وهش هه ر نیشانه یه ک له ئایینی ئیبراهیمییه که هه تا کۆتایی به یته که، به رده وام جه ختی له سه ر ده کری. ئه م شتوازه هزرییه که له لایه ن دوو که سایه تی به یته که وه سه ر هه لده دا، ریک له ئایه تی ۷۵ تا ۸۰ ی (سووره تی ئه نعم) دا، له لایه ن ئیبراهیمی پیغه مبه ر و به شتوازیکی چر و پرتره وه دووپاته بۆته وه. ئایینی ئیبراهیم، ئایینی خودا به یه ک ناسینه و به یته یه ل زور شویندا به و خودایه سویند ده خوات، که بی شه ریکه و هه یچ شه ریکی له بۆ نییه و بایه خی ئه و پروایه ش، به ته وای به بیچم و پیکهاته ی زا ره کی و واتایی به یته که وه دیاره. بیجگه له و پروا ئایینیانه، هه ندیک بایه خگه لی ئه ده بی و میژووی هه ن که له گه ل ئوستوو ره کانی رۆژه لاته دا، ریشه یه کی هاوبه شیان هه یه و له و به یته شدا به کرده وه ئه زمون ده کرتینه وه. نمونه ی به رچاوی ئه م په یقه له قو ناغی یه که مدا، به گشتی نیو ره وکی ئاشقانه ی به یته کوردییه کانه که وهک زۆریه ی چیرۆکه کۆنه کانی ئیران و رۆژه لات، له نیو ره وکی هاوبه شی ئه ویندارانه پیک هاتوون. له چیرۆکی مه م و زیندا، مه م به شو فاری به کره له چالاویکدا بۆ ما وه ی چل شه وان چه پس ده کری، ئه وه تووتکه تازییه که هه موو رۆژی نان بۆ مه م ده خاته

خواره‌وه و بهو بۆنه‌یه‌وه له برسییه‌تی و مردن رزگاری ده‌کات. سه‌رنج بده‌نه‌ ئه‌و پتوه‌ندییه‌ی که له نیتوان مه‌م و تووتکه تاژیدا ساز بووه و هه‌تا ئه‌و راده‌یه درتیره‌ی هه‌یه، که زین به هۆی ئه‌و تاژییه‌وه، شویتنی سه‌پسی مه‌م ده‌بیینتیه‌وه و به ته‌نافی پرچی، ده‌ریازی ده‌کات. ئه‌و ویتنه‌یه ریک له چیرۆکی (بیژن و مه‌نیژه) دا دووپات بووه‌ته‌وه.

له‌م چیرۆکه‌ی فیرده‌وسیدا، بیژن کوری گیو و مه‌نیژه کچی ئه‌فراسیابه، له سه‌رده‌می ده‌سه‌لاتداری که‌یخوسره‌و پاشای کیانییه‌کاندا، تاقتیک له خه‌لکی ولاتی ئارمان، سکالا ده‌هیننه‌ لای پاشای ئیران که زیده‌که‌یان له لایه‌ن گورازانه‌وه که‌وتووته‌ به‌ر هه‌یرش و په‌لامار و ئه‌وانه هه‌ر ئیستا له‌سه‌ر سنووری تووران، خه‌ریکی تالان و برۆن. که‌یخوسره‌ویش به‌ مه‌به‌ستی به‌ریه‌رچ دانه‌وه، دوو پاله‌وان به‌ ناوی بیژن و گورگین میلاد ده‌نیریتته‌ شه‌ری گورازان. گورگین میلاد که هه‌مان به‌کره شو‌فار و که‌سایه‌تی شه‌رخوازی چیرۆکی بیژن و مه‌نیژه‌یه، خۆی له بیژن ده‌شاریتته‌وه و به‌ ته‌نیا‌یی ده‌به‌یتل‌یتته‌وه، بیژنه‌نیش تا‌زایانه به‌ سه‌ر گورازاندا زال ده‌بیت و هه‌موویان له ناو ده‌بات. له‌ دوا‌ی بلا‌بوونه‌وه‌ی هه‌والی دل‌داری نیتوان بیژن و مه‌نیژه و خۆه‌شاردانی بیژن له ژووری مه‌نیژه‌دا، ئه‌فراسیاب که له‌و دل‌دارییه‌ ئاگادار ده‌کرتیه‌وه، بیژن له‌ نیتو چالا‌وتیکدا سه‌پس ده‌کات و مه‌نیژه‌ش که خۆی به‌ تاوانباری سه‌ره‌کی ده‌زانێ، شه‌وانه له‌سه‌ر چالا‌وه‌که‌ شین ده‌گه‌یرێ و به‌ رۆژیش به‌ شوین نانه‌وه‌یه، هه‌تا زگی بیژن تیر بکات و نه‌هیلێ له‌ برسان بمرێ. له‌ هه‌ر حالدا بیژن به‌ یارمه‌تی رۆسته‌م و به‌ هاوکاری مه‌نیژه، له‌ چالا‌وه‌که‌ رزگار ده‌کرت و دوا‌ی گه‌رانه‌وه بۆ زیده‌که‌ی، له‌ لایه‌ن که‌یخوسره‌وی پاشاوه به‌ فه‌رمی هه‌والی هاوسه‌رگیری نیتوان بیژن و مه‌نیژه راده‌گه‌یه‌نرێ. ده‌بینین که زۆر لایه‌نی چیرۆکی مه‌م و زین له‌ چیرۆکی بیژن و مه‌نیژه‌ نزیکه و خاوه‌نی گه‌لیک لایه‌نی ئوستووره‌یین، که پێشتر به‌ ناوی ریشه‌ی هاو‌به‌شه‌وه ئاماژه‌یان پێ کرا.

۲-۳: بنه‌مای ئوستووره و سوربالیزم، له به‌یتی (شیخ فه‌رخ و خاتوون ئه‌ستی) دا:
له‌ نیتو سه‌رجه‌می به‌یته‌ کوردییه‌کاندا (شیخ فه‌رخ و

خاتوون ئه‌ستی) به‌یتیکه که له‌ بواری رووداو و که‌سایه‌تییه‌وه، خاوه‌نی پێگه‌یه‌کی به‌رچاوی هونه‌رییه و پراوپری ورده‌کاری ئوستووره‌یه. شیخ فه‌رخ ته‌نانه‌ت به‌ر له‌ قو‌ناغی له‌ دایک‌بوون و ئه‌زموونکردنی ژیا‌نی ئه‌م جیهانه‌ ماکیه‌ش، هه‌ر بوونه‌وه‌ریکی ئوستووره‌یه و له‌ گشتیه‌تی به‌یته‌که‌دا به‌ دۆخی جو‌راوجو‌ری سوربالیزمیه‌وه خۆی ئاشکرا ده‌کات. شیخ فه‌رخ هه‌ر له‌ نیتو زگی دایکیدا، دان به‌ عه‌شقی خاتوون ئه‌ستی ئامۆزایدا دیتیت و به‌و بۆنه‌یه‌وه له‌ سه‌ره‌تای به‌یته‌که‌دا، سه‌رنجی به‌رده‌نگ بۆ لای خۆی راده‌کیشی و له‌ گه‌ل راستیه‌کی خه‌یالی و سوربالیدا رووبه‌رووی ده‌کاته‌وه، هه‌روه‌ها گرنه‌گ ئه‌وه‌یه که شیخ فه‌رخ به‌ پێچه‌وانه‌ی ناوه‌که‌ی و به‌ پێچه‌وانه‌ی رتوره‌سمی مرۆقایه‌تی، به‌ راستی و به‌ کرده‌وه سه‌یر و سه‌مه‌ره‌کانیه‌وه، به‌ره‌و دۆختیک له‌ خه‌راپه‌کاری ده‌روات و بۆخۆی وه‌ک بوونه‌وه‌ریکی نا‌اسایی، دژ به‌ ره‌وتی نا‌سایی له‌ کرده‌ی مرۆقانه هه‌نگاو هه‌لدیتیتته‌وه. له‌ مێژووی ئوستووره و کۆنه‌ چیرۆکه‌کانی یۆنانیدا، که‌م نین ئه‌و که‌سایه‌تیانه‌ی که به‌ که‌سایه‌تییه‌کی خه‌راپ ناسراون و خۆدی ئوستووره‌ش، راستیه‌کی فه‌ره‌ه‌نگیه‌ و یه‌کتیک له‌ ده‌سه‌که‌وته هه‌ره‌ گرنه‌گه‌کانی ئه‌وه‌یه که نمونه‌ی هه‌موو ئایین و بزاقه‌ ماناداره‌کانی مرۆقی له‌ هه‌ر چاخچیک و له‌ هه‌موو بواریکه‌وه، له‌ خۆیدا جێ کردووه‌ته‌وه.

شیخ فه‌رخ که‌سایه‌تییه‌کی له‌و چه‌شنه‌یه که به‌رده‌وام خه‌ریکی تیکدان و کرده‌ی نه‌گونجاو و ناله‌بارانه‌یه و له‌ قو‌ناغی یه‌که‌مه‌دا بوونه‌وه‌ریکه که له‌ رووداوه‌کانی میتافیزیک ئاگاداره و له‌ راده‌ی (کات) و (شوین) ی تپه‌راندووه و خۆدایه‌کی شه‌ره، که شاره‌زایی به‌سه‌ر شتگه‌لی غه‌بیدا هه‌یه. سوربالیزم به‌ واتای تایبه‌تی خۆی، له‌ به‌یتی شیخ فه‌رخ و خاتوون ئه‌ستییدا به‌ ئه‌وه‌په‌ری خۆی ده‌گات. له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی که پێکهاته‌ی مانایی ئه‌و به‌یته‌، هه‌ر له‌ بنه‌ره‌تدا له‌ ره‌گه‌زی (خه‌یالی) پێکهاته‌وه و له‌ سه‌رانه‌ری رووداوه‌کانیدا، به‌رده‌نگ هه‌ست به‌ دیتنی خه‌ون و سه‌یر کردن له‌ جیهانیکی خه‌یالییدا ده‌کات، هه‌روه‌ها له‌ تانوپۆی ئه‌و به‌یته‌دا، ئه‌وه زاتی ناخودئاگای هونه‌رمه‌ندی به‌یتبێژه، که به‌رده‌وام له‌ گه‌یرانه‌وه و بزاقی هزری و به‌ یه‌که‌وه لکانی رووداوه‌کانی به‌یته‌که‌دایه و له‌ گه‌ل ئه‌وه‌شدا به‌ دوا‌ی دۆزینه‌وه‌ی

راستییه کی راشکاو و زالدا سەرگهردانه. خودی تیوری زاتی ناخودناگا، لهو تیوریبانهیه که له ماوهی سهدهی بیستمدا توانی به چه شتیکی زۆر سیستماتیک، لهسه زانستگه لی جوراوجۆر و قوتابخانهی هونه ریی وهک سوربالی کاریگه ری دابنیت و رادهی ئه و کاریگه ریبیه ش، دواتر لهسه دهروونناسی مؤدیرن و مانیفیستی ئه گزستانسیالیزم و به گشتی هونه رهنه ندانی سوربالیدا، به شتیوازیکی بهرچاوتر خۆبا بوو. به یتیبیژ به بیروکهی خه یالی و سوربالی خۆی و به هۆی کاره کته ری وهک شیخ فهرخه وه، خه ریکه شووره و ته یمان دهشکینیت و سنوره کانی هزری راسته قینه ده به زینیت، هه تا به و بۆنه یه وه راستیه کی حه شار دراو له نیو هزری ناخودناگا مرۆفانهی خۆیدا وه ده ربخات. راستیه کی بهرچا و که جه ختی لهسه ده که م، ئه وه یه که به یتی شیخ فهرخ و خاتوون ئهستی له هه لسه نگاندن له گه ل سه رجه می به یته کانی دیکه دا، به ته وای خاوه نی پیکهاته یه کی هونه ریبیه. به واتایه کی دیکه، ده کری بکوتری هونه ری نیو به یته که، گه لیک جار هه تا راده یه که هه لده کشی که ته نانه ت نیوه روکی باوی نووسراوه یی ده خاته په راویزه وه و مانا، له چاوا شنایی سربنه وه و هونه ری وینه کاری ئوستوره ییه وه، ده که ویته پله ی دووه می گرنگایه تیبیه وه.

٤- شیخ فهرخ و کرده ئوستوره ییه کانی:

شیخ فهرخ خۆی له قوناعی به که مدا کاره کته ر و قاره مانی سه ره کی به یته که یه که وهک ناماژم پی کرد، هه م شتیوازی ژبانی پیش له ژبانی ماکی و هه م شتیوازی ژبانی دوای له دایکبوونی شی، هه ر پارادایمیک له ئوستوره و شوناسی سوربالیزمه. له راقه ی به شیک له به یتی مه م و زیندا ئاماژه ی پیکرا، که مه م و به نگینه هه ردووکیان هه ر خاوه نی له دایکبوونی ئوستوره یین و وهک مرۆفاتیکی ئاسایی نه خولقوان، به لکو خولقاندنیکی پیروزیان هه یه و ده سپیکی له دایکبوونیان بۆ ئه و سیوه ده گه رپته وه که له لایه ن خودا وه و به بۆنه ی وه یسه لقه رهنی ما هیده شتییه وه، ئه مر به باوکیان کرا وه که بیخۆن. گرنگ ئه وه یه که ته نانه ت ناوی (مه م) و (به نگینه) ش هه ر له لایه ن خودا وه بۆیان هه لبرتیرا وه. شیخ فهرخیش وهک مه م و به نگینه، راستیه کی خاوه نی خولقاندنیکی ئاسایی و ئوستوره ییه. به و

چه شنه که هه ر له زگی دایکییه وه، له دۆخیکدایه و قوناعیک تیده په رپتی که بوونه وه ریکی سه یر و سه مه ره یه و به ته وای خاوه نی هیتی نا وه ز و تیگه یشتنه. و پرای ئه وانه ش ئاوه لئاوی (شه رخاوی) و (خراپه کاری) قوناع به قوناع له گه لیدایه و به یتیبیژیش به شتیوازیکی هونه ریبانه، تیشکی خستوه ته سه ربان. شیخ فهرخ وهک عیسا ی په یامه یتنه ر که له ئایه تی ٤٦ ی سووره تی ئالی عیمراندا ئاماژه ی پی کرا وه، هه ر له دایکی به رده بیته وه، قسه ده کات و شیوا ی سه رنج ئه وه یه که به چه ندان زمان ده دوی، به لام به پیچه وانیه عیسا که له ئایه تی ٤٩ ی هه مان سووره تدا جه ختی له سه ر کرا وه و ئاشکرای کرده وه که عیسا به ئه مر و ئیزنی خودا، مردووی زیندوو ده کرده وه، شیخ فهرخ زیندوو ده مرتی و گیانی لی ده ستینی، هه روه ها یه کیکی دیکه له کرده ئوستوره ییه کانی شیخ فهرخ، که ریشه ی حاشاه لته گری ئوستوره یی هه یه، ئه وه یه که ئه و بوونه وه ره سوربالییه، به رده وام له تووک و نزای که سگه لی ده ور به ری خۆیدا یه و ئه و تایبه تمه ندیه، به به رده نگ ده سه لینی که شیخ فهرخ له سه روشتی خۆیدا، بوونه وه ریکی شه یتان و شه رخا وه. به واتایه کی دیکه زۆر تایبه تمه ندیی ناجوامیرانه و نامرۆفانه، ویکرا له سه روشتییدا به یه که وه کۆ بوونه ته وه و که سایه تیبیه کی له و چه شنه یان له شیخ فهرخ ساز کرده وه. له نیو ئوستوره کانی هیندی کۆندا تا قمییک کاهین هه بوون، که به خۆیندنه وه ی ئه فسوون و سکالای جۆراوجۆر - که زۆرتر وهک هه ره شه ده چوون - هه ولیان ده دا ترس بخه نه نیو دلی ده ور به ربانه وه. ئه و سکالایانه ش که له واژه ی (قییدا) و له ریشه ی (vid) وه وه رگیراون، به مانای تیگه یشتن و ده سه کوه ت و زانیارین و سه لینه ری ئه و راستیه ی که سه رجه می ئه و سکالایانه، ده سه کردی مرۆف نین، به لکو به بۆنه ی که شف و که راماتی غه یب زانی وهک عارف و حه کیمانه وه که ریشه ی له رابوردوویه کی کۆن و له میژینه ی ئوستوره ییدا هه یه، بۆ نیو ئه وان راگو تیرا وه ته وه. (کمبل، جوزف، ١٣٨٣: ١٩٢).

شیخ فهرخ له سه رانه ری به یته که دا، رۆلکی وه های هه یه. ئه و ته نانه ت له مامان و ژنانی ده ور به ری دایکیشی مۆر ده بیته وه و تیکرا به وشه گه لی ئاشکرا و نامۆ که سه مبولیک له (قییدا) ن، هه ره شه ی شار به ده ر

کردنیان لی دهکات:

... فهرخ دهلی:

«هرچی پیره له کن دایکم به جی دهستین، هرچی جوانه، به قهوه ته، دهچته شاری داودییهی، دهستین مزگینییه»

هیچ نادهن بهو فقیرانهی کیشکچییه

فهرخ دهلی:

«نوی پیریزن و مامانچی و سهرسپییه

هیندیک کیشکچی بن، هیندیک بهرن مزگینییه

زورو ددهنی، کم نییه

نگهر هیناتانوه، همموتان لی بهش دهکم به برایه تییه

هر کس پولتیک بدزی، به حه ققی نهو خولایه ی ره بییه

سهری ده تاشم، سواری که رتی دهکم، بیروونی دهکم

له شاری داودییه»

نهوان گوتیان:

«نامانهوی نهو شهیتان و رموزنه نارومان دهبا»...

نهوهی که هر له سهره تاوه جیگای سهرنج و شیایو
نامازه پی کردنه، راپوژی په یقین و دیالوگی شیخ فهرخ
به رانبهر به ژنانی دهور بهری دایکی که به چه شینیکی
تهواو فهرمایش (دستووری) ییهوه دهیان دوتینیت و
نهمربان پی دهکات هندیکیان کیشکچی بن و
هندیکیشبان مزگینی بو مام غه لیفه و باوکی بهرن.
شیخ فهرخ هر له دهسپیکی ژیانیهوه، به توندی ههول
دهدا به قسه و به کردهوه، ترس بخاته نیو دلی کهسانی
دهور بهریسهوه و هه تا رادهیه کی زور بهرچاویش، له م
ویسته شو فارانهیدا سهر دهکهوی. رستهی (سهری
ده تاشم، سواری که رتی دهکم، بیروونی دهکم له شاری
داودییه)، رستهیه کی توقینه رانه و راستیه که ی
هه ره شهیه، که هم ترس دهخاته نیو دلی لایه نی
به رده نگهوه و هم دهر فته تیکیشه بو به ره و پیش بردنی
سیاسه تی شو فارانهی شیخ فهرخ و همیش به بونهی نهو
هه ره شهیهوه، به ییتبیز به شیوازیکی هونه ری ژیرانهوه،
تیشک دهخاته سهر دهروونی شیخ فهرخ و سهرجه می
ویستی نامر قشانه ی نهو بوونه وهره سوربالیه، بو
به رده نگ روون دهکاتهوه.

شیخ فهرخ هر به بیچم و روالهت و په یقینی
نائاسایی خو بهوه، بوونه وهریکی سورباله و ژنانی
دهور بهری دایکیشی، زور به زوویی له هه قیقته ته

تیده گهن:

... نیوکی فهرخیان بری به کلیخی دهبانه

توندیان ده پتچاره به دهستانه

له سهر بنی بیژنگیان داده نا، بویان ده کرد چراخانه

نهو ژنه وهزیر و وه کیله، به دزی دهکن قسانه

دهلین نهوه: «یا رموزنه یا شهیتانه»

بیجگه لهوه نامرازیکی دیکه ی که له به ردهستی شیخ
فهرخدایه، هه مان نامرازی دوعا و سکالای کاهینانی
هینده، که به شیوازیکی ره شوکی له لایه ن به ییتبیزهوه
دوو پات ده ییتهوه و به شی هه ره گرنگی نه م به یتهش پیک
دینتی. بو نمونه:

دایکی گوتی: «ئینشائه لالا بو شهوی، کورپی داویمه
سهر لانکی، حه وتووی دهچی». پیواویک له ولاتیتیکی
هاتبوو خاتوون نهستی بیینی، سووره تی بگری، بو ناغای
خوی به ریتتهوه. فهرخ کوتی: «خاتوون نهستی نازانی
نه من حهزی لی دهکم، میردی بکا نه من ناواره دهیم. به لا
دوعایه بکه م نهوشه و دایکم بگری. سبحه ینی بام بگری.
کهس نه بی به خپوم بکا. نیلا خاتوون نهستی نه بی،
بوخوم داگیری دهکم، نایه لم کهس بیخوازی»

نه م رسته یه ی سهرهوه، له خویدا خاوه نی دوو پاژه.
پاژتیکیان وه که له پیناسه ی (قیدا) دا نامازم پی کرد،
لایه نی زانیاری و تیگه یشتوویی بوونه وهری ئوستوره بین
و ریشه یان له وهری سروشتدا هه یه. لی رده دا شیخ فهرخ
هر له ههنگای یه که مهوه، تیده گات که سیک خه ریکه
دیتته خوازینی خاتوون نهستی و بیتو نه م کاره سهر
بگری، شیخ فهرخ بو هه میسه خاتوون نهستی له دست
دهدا، بو به له ههنگای دووه مدها دست و داوینی دوعا و
نزا ده ییتهوه و نهوهش پیمان دهسه لینی که سهرجه می نهو
سکالایانه، به هیچ کلوجی ناسایی نین. به واتایه کی
دیکه په یق نین، به لکو هیزتیکی حاشاهه لنه گری
شهیتانین که ته نانهت له دایک و باوکی شیخ فهرخ کار
دهکن و له ناویان ده بن:

... «خولایه گهوره و چه ند نادری

هه م که ریم و قادری

روحان دهدهی، وه ریانده گری!

نه ورز له حه وتووی دهرچم، دایکم بگری

سبحه ینی ده که وینه چلوان، بام بگری

به هیچ که سیک به خپو نه کریم، خاتوون نهستی بوخوی

هلمگری

خولایه! نه به که برتینی، نه به سه برتینی!

نه ورژ دایکم برتی، سبحه نینی بام برتینی
به هیچ کس به خیتو نه کرتیم، ده بی خاتون نهستی
بۆخۆی بعاملینتی»

شیخ فرخ هەر له سه ره تای له دایکبوونییه وه، بئجگه له په یقین به چه ندان زمان، به زمانی بالندهش قسه دهکات. له وهش گرنکتر نه وهیه که زه مان ده گۆریت و جیژنی مانگی په مه زان بۆ ماوهی سێ رۆژ وه پیش دهخات. نه وه ره وه له کۆتایی به یته که دا، به پلهی نه میری و پاشایه تی دهگات، به لام وهک زۆریه کاره کته ره ئوستوره ییه کان، نه هاتی دئ و تووک و نزا به رۆکی خۆبشی دهگرتیه وه و له ناکامدا گیانی لی دهستینریت و له په نا گۆری خاتون نهستییه وه، به ناکامی ده نیرژی. شیخ فرخ بوونه وه ریکی هه وه سبازه که نه وینیکی سیکسیانه ی به رانه ره به خاتون نهستییه که ههیه که بۆ ماوهی شش سالی ته واو به خپوی کردوه. له کرده هه ره سه یروسه مه ره کانی نه وهیه که بئجگه له وهی بیرۆکه ی عه شق به خاتون نهستی، هه ره له زگی دایکییه وه له میتشکیدا ده گورژی، له بچووکتین قه واره ی جهسته یی و هه ره ها له خوارترین بارودۆخی ته مه نی خۆشیدا، له گه ل خاتون نهستیدا عه شقبازی دهکات، ته نانه ت له گه ل سه رکۆنه ی خاتون نهستیدا رووبه روو ده بیته وه که تو چی و عه شقبازی چی؟ به لام گرنگ خودی کرده که یه و شیخ فرخ به رانه ره به نه وینی خاتون نهستی، خاوه نی هه لویتستیکی ئیپیکۆرانه یه و ده خوازی به هه ره جو ریک بو ی هه لکه و ئی، چیر له له شی خاتون نهستی وه ریکریت و بۆ نه و مه به سته له پینا ویدا وه کی ئامازه ی بچ کرا، ته نانه ت له بوونی دایک و باوکیشی ده بوورئ. پئگه ی شیخ فرخ بچ گومان له سه رووی هه موو کاره کته ره کانی نه ده بی ئوستوره یی کوردییه وه هه لکه و تووه و هه موو نه و رووداوانه ی که به وینه ی جو رواجو ره له م به یته دا روو ده دن، بئجگه له وهی نه م ته یه ده سه لمین، راستییه که ی راده ی هه لکشانی بییری هونه ری و خه یال ته وه ره یی (Imagination based) نه م به یته، جار له گه ل جار زیاتر بۆ به رده نگ روون و ئاشکرا ده که ن. یه کیکی دیکه له کرده ئوستوره ییه کانی نه م به یته که له گه ل ئوستوره کانی

بۆنانیدا ریشه یه کی هاوبه شی هه یه، نه وه یه که دیسان به بۆنه ی شه رخوازی شیخ فرخه وه، دایکی خاتون نهستی ده کرتیه به رد. ئا نه م وینه یه به ته واوی وینه یه کی سوریا لیه و شیخ فرخ له م پاژدا، که سایه تییه کی وهک مه دووسا (Medusa) ی هه یه. مه دووسا له ئوستوره بۆنانیه کاندای کچی فۆرسیس و ستویه و یه کیکی له گورگون، یان بوونه وه ره دزبوه کانه و خاوه نی ده سه لاتیکی وه هه یه که ده توانی به چاوتیبیرین له مرۆقه کان، بیانکاته به رد. هیزی کردنه به رد، هیزی که که له ده روونی شیخ فرخدا و له چاوی مه دووسادا رنه گ ده داته وه. خودی کرده ی (کردنه به رد) یش سزایه کی گه وره یه که له سزای کوشتن و له ناو بردن زۆر دژوارتره، بۆیه له هزر و پروا و چیرۆکی کۆنی مرۆقدا، گێرانه وه ی زۆر جیاواز و جو رواجو ره له مه ره (کردنه به رد) دا به یان کراوه و هه ره له کۆنه وه هه تا قۆناغی نه ده بی مۆدیرنیزمیش، نه م په وته هه ره درێژه ی هه یه. کاتیکی مرۆقیکی ده بیته به رد، له قۆناغی ره شه ختی و سه رگه ردا نیدا ده مینیتیه وه و توانایی جموجوولی هزی و روحی، به یه کجاری لی ده ستینریتیه وه. شیخ فرخ بئجگه له وهی دایکی خاتون نهستی به گه وره ترین دهر د سزا ده دا و ده یکاته به رد، له پاش پارانه وه ی زۆری خاتون نهستی، به ره له وهی گیانی مرۆقانه ی وه به ر بئینیتیه وه، له کرده یه کی سه بیرتردا ده یکاته دپله سه گ. نه و هه ره ها له به شیک له به یته که دا، شیخالئ داواکاری خاتون نهستی ره ق دهکات و ئیزن به گورگان ده دا، هه تا به که یفی خۆیان له میتگه له مه ره که ی به رن:

... شیخال له وئ ره ق بۆوه دهستی راوه ستاوه،

پیتی له عه رزی نایه به دواوه

دوو گورگان سه ریان له مه ری ده سوتیه ناوه،

بۆیه مه حته لن، نه گه ر بیری بگه رپته وه به ولاره

ته داره کی خۆیان ده گرت، بیریان ده یانگرت:

«شیخال، مال ناوا!»

نه گه ر نه وان ده رۆیین، نه و گورگانه بۆ مه ریان راکتیاوه

هه روا بیری بوو، رووی خۆی ده رنی، ده بگوت: «مه ری

مه نه ماوه!»

نه و گورگه بردی، بۆ ده نگن ناکا نه و پیاوه؟

گوتیان: «مال خراب! ئاخه دهستی ره ق بووه، دوعای

فرخی لی کراوه»

خاتون نهستی تکایه له فهرخی دهکا، دهلتی: «بلا،
نهو گورگانه بگه پینهوه به داوه»
فهرخ بانگ دهکا: «گورگ، نهی جووته گورگی ده
کهنعانی!»

«به رهزای خولای ناسمانی،

«وهرن له مه پری من بیژین، بهرن، بیکهن به کهباب،

نهوه له جیاتی زهکاتیم دانی»...

سهرجه می نهو کردانه، به تیکرایبی کردهیه کی سوربالی
و واوهی دهسه لاتی مروشن، که له لایهن شیخ فهرخه وه
نه زمون ده کرتین. پیوهندی شیخ فهرخ له گهل درندهی
وهک گورگ، به شیوازیکی بهرچاوتر ده توانی دهروونی
نهو که سایه تیبیه ئوستوره بیه، ههروه ها جوړی سازدانی
پیوهندی له گهل هیزه شهیتانییه کان، بو خوتنه روون
بکاته وه. بهیتبیزی له م بهیتهدا نمونه یه کی به هیزی له
ئوستوره و نه ده بیاتی سوربالی به دهسته وه داوه و له م
ویتانه دا، هه م لایه نی روا له تی و هونه ری که لام پاریزاوه
و هه میس زور لایه نی رامباری و کومه لایه تی و میژووی
کومه لگه کی کورده واری خه سارناسی کراوه. به ورد
بوونه وهی زیاتر و له راقه ی هه رکام لهو بهیتانه که
سامانیکی به نرخی نه ده بی نه ته وه بین، نه م هه قیقه ته
زیاتر خو پیتشان ده دا.

نه نجامی توژینه وه:

بهیتی کوردی وهک نمونه یه کی له نه ده بی زاره کی،
خاوه نی پیکهاته یه کی تایبته و گپرانه وه یه کی هونه ربیه
که له هزری رابوردو یه کی کونه وه هه لقولیه وه و
هه رکامه ی لهو بهیتانه، بیجگه له ره گه زگه لی ته کنیکی
وهک زمان و شیوازی دارپشتن و خه یالپلاوی جوړاوجوړ
که هه یانه، راستییه که ی خاوه نی پیگه یه کیشن که
به هره یه کی ئوستوره بی له رابوردو به دهسته وه ده دن.
نهوه با به تیکی گرنکه که هه رکامه لهو بهیتانه، نه گه ریش
به مانای تایبته ئوستوره نه بن، لانی که م پیتشانده ری
راستییه کی ئوستوره بی و گهلپیک جار سوربالین و به
شیوازیکی ته و او هونه ری و خه یالپیه وه خولقاون. په یث
و روودا و له زوریه ی نهو بهیتانه دا، له بواری ناسایی
خوی ده ترازیت و بیچمیکی هونه ری و ناسایی به
خویه وه ده گری، که به ناشنایی سرینه وه یه کی مانایی و
زمانی کوتایی پیدی. له بواری نیوه روکیشه وه نهو چه شنه

نه ده بیاته، وهک بنچینه یه کی خاوه نی گهلپیک تایبته ندییه
که له ره سه نایه تی نه ته وه که ی ده دویت و هه نگاو به
هه نگاو، هزری مؤدیرنی له سه ر ساغ ده بیتته وه.

سهرچاوه:

- مختاری، محمد، (۱۳۷۸)، انسان در شعر معاصر، تهران:
توس، چاپ دوم.
- هدر دوبرو، (۱۳۸۹)، ژانر (نوع ادبی)، ترجمه ی فرزانه
طاهری، تهران: نشر مرکز.
- سی. و. ای. بیگزبی، (۱۳۸۹)، دادا و سوررنالیسم،
ترجمه ی حسن افشار، تهران: مرکز چاپ ششم.
- داد، سیما، (۱۳۸۲)، فرهنگ اصطلاحات ادبی، تهران:
انتشارات مروارید.
- سیدحسینی، رضا، (۱۳۸۱)، مکتب های ادبی، تهران:
موسسه انتشارات نگاه.
- مکاریک ایرنا ریا، (۱۳۸۴)، دانش نامه ی نظریه های ادبی
معاصر، ترجمه ی مهران مهاجر، محمد نبوی، تهران: آگه.
- پاینده، حسین، (۱۳۸۸)، نقد ادبی و دمکراسی:
جستارهایی در نظریه و نقد ادبی جدید، تهران: انتشارات نیلوفر،
چاپ دوم.
- گرین، راجر لنسلین، (۱۳۸۷)، اساطیر یونان، از اغاز
افرینش تا عروج هراکلس، ترجمه ی عباس اقا جانی، تهران:
سروش، چاپ پنجم.
- کمبل، جوزف، (۱۳۸۳)، اساطیر مشرق زمین، ترجمه ی
علی اصغر بهرامی، تهران، جوانه ی رشد.